

Motion till riksdagen

1989/90:U221

av Birthe Sörestedt och Karin Wegestål (båda s)

Tekniköverföring till u-länder

Från hela världen kommer rapporter om det internationella biståndets kris. Klyftan mellan jordens fattiga och rika länder vidgas. De gångna decenniernas misslyckanden med att få igång en ekonomisk tillväxt i u-länderna har fokuserat diskussionen kring två huvudfrågor:

1. U-ländernas skuldsättning
2. Svårigheterna att med biståndet nå de fattigaste

Skuldskrisen

En stor del av u-ländernas skulder är att hänföra tillsatningar på en felaktig teknik. Detta har bl.a. medfört att för många u-länder är betalningsströmmarna negativa. Pengar går från de fattiga till de rika länderna i stället för motsatsen.

Det produktions- och konsumtionsmönster som utvecklats i industriländerna kan knappast tjäna som förebild för u-länderna. Vi behöver bara göra tankeexperimentet att alla människor på jorden skulle förbruka lika mycket olja, papper, stål och cement per capita som vi svenskar. Mycket snabbt kommer man då fram till slutsatsen att jordens samlade resurser är helt otillräckliga, och att avfallsproblemen inom mycket kort tid skulle bli helt ohanterliga.

”Den rika världen rör sig i fel riktning och de fattiga länderna skulle göra fel i att följa den.” Så har dilemmat beskrivits av Edouard Saoumas, chef för FAO. Det gäller alltså för industriländerna att ändra färdriktning och samtidigt förhindra att u-länderna upprepar våra misstag. Det är en svår men samtidigt nödvändig uppgift. Tänk om Sverige kunde bli ett föregångsland, såväl i att använda sina egna resurser på ett miljöriktigare sätt som i att överföra detta slags kunnande till u-länderna.

Att nå de fattigaste

Vill man nå fram till de fattigaste människorna i världen, måste man anpassa flödet av information till deras behov. Teknikens språk utesluter i dag 90 % av mänskligheten från att ta del av dess framsteg. Här kan missionen och frivilliga organisationer spela en viktig roll. Deras företrädare har kontakter på gräsrotsnivå och talar ofta de lokala språken. De kan bistå människor

med att tolka teknikens språk. Biståndsprojekt som påbörjas och utarbetas i samråd med de människor som står som mottagare har mycket större utsikter att lyckas än projekt som är beslutade över deras huvuden.

Mot. 1989/90
U221

Appropriate Technology Sweden – ATS

Det viktigaste vid tekniköverföring till u-länder är att finna den teknikinivå, som tillåter att det småskaliga samhället kan kombineras med en industriell kultur utan att det sociala mönstret bryts sönder. Forskningen på detta område har försumrats. Den har inte tillnärmelsevis fått de resurser som skulle behövas. Svenska tekniker och företag har sedan gammalt visat stor förmåga till innovationer och skulle kunna åstadkomma goda resultat, under förutsättning att organisationen och resurserna fanns.

Hösten 1988 bildades den ideella föreningen Appropriate Technology Sweden, ATS. Bakom denna förening står företrädare för universitet och högskolor, frivilligorganisationer och näringsliv. ATS vill medverka till en bärkraftig utveckling i u-länderna genom en bättre användning av resurser i Sverige som i dag inte kan utnyttjas. Rent praktiskt går det så till att ett teknikcentrum inrättas. Genom detta centrum skapas en kontaktyta mellan forskningen på universiteten, biståndsorganisationer och individuella uppfinnare och innovatörer ute på företagen. ATS skall medverka till en tvärvetenskaplig metodikutveckling och bygga upp en kunskaps- och erfarenhetsbank på biståndsområdet.

På det internationella planet har det länge funnits en sådan typ av organisation. En av de första och mest kända är Intermediate Technology Development Group, som skapades av E.F. Schumacher år 1965. Andra s.k. AT-organisationer är TOOL i Holland, SKAT i Schweiz, GATE i Tyskland och GRET i Frankrike. Genom sitt samarbetsorgan Socially Appropriate Technology Information Services (SATIS), med högkvarter i Holland, har dessa organisationer byggt upp ett internationellt nätverk, som förser AT-organisationer i tredje världen med ett viktigt tekniskt kunnande. Inom detta nätverk har man länge efterlyst aktiv medverkan från Sverige i denna kunskapsöverföring till u-länderna.

En av anledningarna till att Sverige står utanför denna verksamhet är det regelverk som styr det svenska biståndet. Den del som gäller enskilda organisationer har utformats med tanke på traditionella organisationer av folkrörelsekaraktär. Dessa organisationer, som redan har egna resurser, kan få upp till 80 procent av projektkostnaderna täckta genom anslag från SIDA. Men enskilda organisationer och stiftelser, vars verksamhet i huvudsak är förlagd till Sverige, är i dag uteslutna från bidrag. Organisationer som ATS, Sparbankernas U-landsstiftelse och Stiftelsen för seniorexperter har alla fått avslag på sina ansökningar. Motioner med yrkanden om överföring av anpassad teknologi till u-länder avlogs under förra riksmötet (se 88/89:UU18) med motiveringen att ATS som enskild organisation har möjlighet att söka bidrag från SIDA.

Men i själva verket kan ju enskilda organisationer enbart söka bidrag för sina kostnader i u-länder, medan anslag till verksamheten i Sverige inte utgår. Denna hittills rådande snäva avgränsning har medfört att resurser, som

skulle kunna få stor betydelse för u-ländernas utveckling, inte tagits i anspråk. Man kan verkliga ställa frågan om vi, med tanke på u-ländernas utsatta situation, har råd med ett sådant resursslöseri.

I andra länder, t.ex. Kanada, har man infört ett nytt begrepp, nongovernmental institutions, NGI:s. Det är hög tid att man i Sverige inför ett motsvarande begrepp. Tankegångar i den här riktningen tycks också glädjande nog vinna ökad terräng. Det framgår bl.a. av SIDA-rapport – nr. 6/89 – där en SIDA-expert i en artikel "Välgörenhet gör inte världen bättre" ifrågasätter om det inte är dags att införa ett nytt begrepp, "Enskilda institutioner" som komplement till "Enskilda organisationer". I ett sådant begrepp skulle man kunna inlemma flera institutioner och stiftelser som sysslar med icke vinstdrivande biståndsverksamhet, men som i dag inte kvalificerar sig för bidrag.

SIDA har ju i flera sammanhang motiverat satsningen på några få stora projekt i stället för många små med att man har för få handläggare till sitt förfogande. Denna brist skulle kunna avhjälpas om man delegerade vissa typer av projekt till de organisationer som har specialistkunnandet.

Det är av största vikt att de medel som svenska skattebetalare ställer till u-ländernas förfogande utnyttjas på optimalt och rationellt sätt. Genom att göra det möjligt för enskilda institutioner såsom ATS att erhålla anslag via biståndsbudgeten, skulle man åstadkomma en betydande mobilisering av resurser i Sverige, resurser som i dag inte utnyttjas. Samtidigt öppnar man nya kanaler för resursöverföring till u-länderna, kanaler som har större möjligheter än de officiella biståndsorganen att nå fram till de fattigaste människorna. Det borde vara en självklar uppgift för svenskt bistånd att tillvarata dessa möjligheter.

ATS faller väl in i detta dynamiska perspektiv. Dels genom att man kan utgöra en kunskaps- och erfarenhetsbank i Sverige och dels genom att mobilisera resurser som i dag inte tas i anspråk och överföra detta kunnande, bl.a. genom SATIS-nätverket. Genom att ge tekniskservice åt missionen, frivilligorganisationerna och biståndsorgan. kan ATS bidra till att höja den tekniska kvaliteten på svenska biståndsinsatser högst avsevärt. Årsbudgeten för ATS har i ett inledningskede (3 år) uppskattats till 4,5 milj. kr.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheter för enskilda institutioner och ideella stiftelser att erhålla medel ur biståndsanslaget,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av startanslag ur biståndsmedel till den ideella föreningen ATS.

Stockholm den 25 januari 1990

Birthe Sörestedt (s)

Karin Wegestål (s)